

ΕΤΑΙΡΕΙΑ Ο ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ

ΕΘΝΙΚΗ ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ

ΥΠΟ

ΝΕΟΚΛΕΟΥΣ ΚΑΖΑΖΗ

ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Ὁ ἄνθρωπος — Κοινωνία — Πατρίς — Ἡ Ἑλλάς — Ἐλευθερία — Ἐπα-
νάστασις — Καθήκοντα — Ἐθνικαὶ Δυνάμεις — Ἑλληνικαὶ
Ἀποικίαι — Ἑλληνικὴ Ἐνότης.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΩΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ
ΣΗΥΡΙΑΔΩΝΟΣ ΚΟΥΣΟΥΛΙΝΟΥ

ΠΛΑΤΕΙΑ ΑΓΙΩΝ ΘΕΟΔΩΡΩΝ

1898

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΕΘΝΙΚΗ ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Ὁ ἄνθρωπος.

— Τί εἶνε ὁ ἄνθρωπος;

Ὁ ἄνθρωπος εἶνε τὸ τελειότατον δημιουργημα ἐπὶ τῆς γῆς, λογικόν ὃ, πλασθὲν κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν Θεοῦ, ἐκ φύσεως προωρισμένον νὰ πράττῃ τὸ ἀγαθόν καὶ νὰ μισῇ τὸ κακόν.

— Ποία λέγεται ἀγαθὴ πράξις;

Ἐκείνη, ἣ ὁποία συμφωνεῖ πρὸς τὴν ἠθικὴν καὶ δὲν βλάπτει τοὺς ὁμοίους μας, δηλαδή δὲν προξενεῖ εἰς αὐτοὺς λύπην, ἀλλ' εὐχαρίστησιν

— Ποία εἶνε κακὴ;

Ἐκείνη, ἣ ὁποία ἀντιβαίνει εἰς τὴν ἠθικὴν, βλάπτει δὲ καὶ λυπεῖ τοὺς ὁμοίους μας.

— Μόνον εἰς τοὺς ὁμοίους του πρέπει ὁ λογικὸς ἄνθρωπος νὰ πράττῃ τὸ ἀγαθόν;

Ὁχι· ἀλλ' εἰς ὅλα τὰ ἐπὶ τοῦ κόσμου τούτου εὐρισκόμενα, ζῶα, φυτά, ὡς καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ἄψυχον φύσιν.

— Ἐχει συμφέρον πρὸς τοῦτο;

Μάλιστα. Τὰ ζῶα, τὰ φυτά, τὸ ὕδωρ, πᾶν τὸ ὁποῖον ἐδημιούρ-

γησεν ὁ πανάγαθος Θεός, συντελοῦσιν εἰς τὴν ζωὴν, τὴν υἰείαν καὶ τὴν εὐτυχίαν τοῦ ἀνθρώπου.

— Ἀγαθὸς ἢ κακὸς ἐπλάσθη ὁ ἄνθρωπος ;

Ἀγαθός. Διότι ἔχει νοῦν, ὅστις συμβουλεύει αὐτόν, ὅτι τὸ κακὸν δὲν βλάπτει μόνον τὸν ὁμοῖόν του, ἀλλὰ καὶ αὐτόν τὸν ἴδιον, διότι ἡ δυστυχία τοῦ ἑνὸς ἐν τῇ κοινωνίᾳ εἶνε δυστυχία ὅλων. Ἔχει ἐπίσης καρδίαν, ἣ ὁποῖα αἰσθάνεται λύπην, ὅταν γίνηται τὸ κακόν.

— Ποῖς λέγεται ὁ ἄνθρωπος, τοιαῦτα φρονῶν καὶ πράττων ;

Ἠθικός ἄνθρωπος.

— Ποία εἶνε ἡ ἰδιότης τοῦ ἠθικοῦ ἀνθρώπου ;

Νὰ πράττῃ τὸ καθήκον του, ὅπως διατάσσουσιν αὐτόν ἡ χριστιανικὴ θρησκεία, ὁ νοῦς καὶ οἱ ἀνθρώπιναι νόμοι.

— Τί εἶνε καθήκον ;

Τὸ πρόσταγμα τῆς ἠθικῆς, τὸ κανονίζον τὰς πράξεις τοῦ ἀνθρώπου, εἰς τὸ ὁποῖον ὑποχρεοῦται οὗτος νὰ ὑπακούῃ.

— Ποῖα εἶνε τὰ πρῶτα καθήκοντα ;

Σέβας πρὸς τὸν Θεόν, τιμὴ τῶν γονέων καὶ ἀφροσύνας ὑπὲρ αὐτῶν. Ὁ ἄνθρωπος ἐπίσης πρέπει ν' ἀγαπᾷ τὸν πλησίον του ὡς ἑαυτόν· ἐκεῖνο δέ, τὸ ὁποῖον μισεῖ, νὰ μὴ πράττῃ εἰς τοὺς ἄλλους.

— Πρέπει νὰ ἐπιβάλλωνται τὰ καθήκοντα ταῦτα ;

Ναί. Ἀλλὰ κατ' ἐξοχὴν διὰ τῆς ἀνατροφῆς καὶ ὄχι διὰ τῆς τιμωρίας.

— Τί σημαίνει ἀνατροφή ;

Ἐπίδρασις τῶν ἐνηλίκων ἐπὶ τῶν ἀνηλίκων ἐπ' ἀγαθῶ ἀυτῶν καὶ τῆς κοινωνίας, δηλαδὴ πνευματικὴ καὶ ἠθικὴ παιδεία.

— Πῶς δύναται νὰ ἐπιτύχῃ ἡ παιδεία αὕτη, μορφώνουσιν ἀγαθοὺς ἀνθρώπους ;

Ἐν τῇ οἰκογενείᾳ διὰ τῶν γονέων καὶ ἐν τῇ κοινωνίᾳ διὰ τῶν σχολείων, τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν νόμων.

— Ποῖοι λέγονται νόμοι ;

Αἱ διατάξεις ἐκεῖναι, αἱ ὅποια ἀπορρέουσιν ἐκ τῆς ἀνθρωπίνης συνειδήσεως, ἀναγνωρίζονται δὲ ἀπὸ τὴν κοινωνίαν, τῶν ὁποίων τὴν τήρησιν ἐπιβάλλει αὕτη διὰ τῆς πολιτείας εἰς ὅλα τὰ μέλη της. Τὸ σύνολον τῶν νόμων τούτων λέγεται δίκαιον.

— Πᾶς ἄνθρωπος πρέπει νὰ ὑποτάσσεται εἰς τοὺς νόμους;

Μάλιστα. Ἡ προσβολὴ κατ' αὐτῶν εἶνε προσβολὴ κατὰ τῶν δικαίων τοῦ ἀνθρώπου.

— Ἐχει πᾶς ἄνθρωπος δίκαια;

Μάλιστα.

— Ποῖα εἶνε ταῦτα;

Τὸ δίκαιον τῆς ζωῆς, τῆς τιμῆς, τῆς ἐλευθερίας, τῆς ἰσότητος, τῆς παιδείας, τῆς περιουσίας καὶ τῆς προόδου.

— Εἶνε ἀπαραθίαστα τὰ δίκαια ταῦτα;

Μάλιστα, διότι συγγεννῶνται μὲ τὸν ἄνθρωπον. Πᾶς ἄνθρωπος λογικὸς πρέπει νὰ ἐπιζητῇ αὐτὰ καὶ νὰ τὰ διεκδικῇ καὶ διὰ θυσίας ἀκόμη τῆς ζωῆς του.

— Ποῖος εἶνε ὁ σκοπὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς;

Ἡ πρόοδος αὐτοῦ· δηλαδή ἡ ἠθικὴ καὶ ἡ πνευματικὴ τελειότης καὶ ἡ ὑλικὴ εὐημερία.

— Πῶς ἐπιτυγχάνεται ἡ πρόοδος;

Διὰ τῆς ἐνισχύσεως τῶν σωματικῶν, ἠθικῶν καὶ πνευματικῶν δυνάμεων, ἐκ τῆς ὁποίας προέρχεται ἡ αὔξησις τῆς εὐτυχίας ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ.

— Πῶς λέγεται ἡ ἐνέργεια αὕτη τοῦ ἀνθρώπου;

Παιδεία. Αὕτη εἶνε ἡ ἀνατροφή τοῦ ἀνθρώπου· ἐνίσχυσις τοῦ σώματος καὶ βελτίωσις τοῦ νοῦ καὶ τῆς καρδίας. Μόνον ὁ ἄνθρωπος τοιοιυτοτρόπως ἐξέρχεται ἀπὸ τοῦ σκότους εἰς τὸ φῶς· φωτίζεται καὶ τελειοποιεῖται.

— Εἶνε ὑποχρεωτικὴ δι' ἕκαστον ἄνθρωπον ἡ παιδεία;

Μάλιστα ὁ ἐστερημένος αὐτῆς στερεῖται τῶν προσόντων τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ πολίτου.

— Ποῖον τὸ μέγιστον καὶ ἱερώτατον τῶν καθηκόντων τοῦ ἀνθρώπου;

Τὸ πρὸς τὴν πατρίδα.

— Πῶς γίνεται ὁ ἄνθρωπος χρήσιμος εἰς τὴν πατρίδα του;

Διὰ τῆς ἀναπτύξεως τῶν σωματικῶν καὶ πνευματικῶν αὐτοῦ δυνάμεων καὶ τῆς καλλισργίας τοῦ θρησκευτικοῦ συναισθήματος.

— Πῶς ἐπιτυγχάνεται τοῦτο;

Διὰ τῆς ἀσκήσεως τοῦ σώματος, ἣτις λέγεται γυμναστική καὶ στρατιωτικὴ παιδείσις, διὰ τῆς ἀσκήσεως τοῦ πνεύματος, ἣτις λέγεται ἐπιστημονική, καὶ τῆς θρησκευτικῆς διδασκαλίας.

— Ποῖα τὰ ἀποτελέσματα;

Ἰσχυρὸν σῶμα, θένος ψυχῆς, περιφρόνησις τῶν κινδύνων, κατανόησις τοῦ ἐθνικοῦ προορισμοῦ.

— Πῶς ἐπιτυγχάνεται ἡ στρατιωτικὴ ἀσκήσις τοῦ λαοῦ;

Διὰ τῆς γενικῆς στρατολογίας καὶ τῆς ἐπιστημονικῆς αὐτῆς ὁργανώσεως.

— Εἶνε ὑπόχρεως πᾶς πολίτης εἰς τὴν στρατιωτικὴν ἀσκήσιν;

Μάλιστα ὁ ἔχων δικαιώματα ἐν τῇ πολιτείᾳ ἔχει καὶ ὑποχρεώσεις πρὸς αὐτήν. Πρωτίστη δὲ ὑποχρέωσις εἶνε ἡ υπεράσπισις τῆς πατρίδος διὰ τῆς ἰδίας ζωῆς.

— Δικαιοῦται τις νὰ ἐγκαταλίπη τὴν τάξιν, εἰς ἣν ἐν πολέμῳ ἢ ἐν εἰρήνῃ ἐτάχθη ὑπὸ τῆς πολιτείας;

Ἄρα. Ὁ καταλείπων τὴν τάξιν, ὁ παραβαίνων τὰ πρὸς τὴν πατρίδα στρατιωτικὰ καθήκοντα, τὰ ἱερώτατα πάντων, πρέπει νὰ θεωρῆται ἄτιμος, ἐπομένως νὰ στερῆται τὰ πολιτικά του δικαιώματα.

— Ποῖος λέγεται πολίτης;

Ὁ ἐκπληρῶν τὰ πρὸς τοὺς ὁμοίους του, τὴν πολιτείαν καὶ τὴν

θρησκείαν καθήκοντα, ὁ ἀγαπῶν τὴν πατρίδα του ὑπὲρ τὸν ἑαυτὸν του καὶ τὴν οἰκογένειάν του, ὁ φροντίζων διὰ τὴν ἀσφάλειαν αὐτῆς, τὴν τιμὴν, τὴν ἐλευθερίαν, τὴν ἀκεραιότητα καὶ τὸ μεγαλεῖον, ὁ συντρέχων ὕλικῶς καὶ ἠθικῶς τὴν κυβέρνησιν, παρὰ τῆς ὁποίας λαμβάνει ἀσφάλειαν, δικαιοσύνην, παιδείαν, συγκοινωνίαν.

— Διὰ τίνος τρόπου δύναται νὰ ἐκπληρώσῃ ὁ ἄνθρωπος ἀσφαλῶς τὸν προορισμὸν του ;

Ζῶν συμφῶνως μὲ τοὺς θείους νόμους, μὲ τὴν ἀλήθειαν, τὴν ἀσ-
τὴν καὶ τὴν δικαιοσύνην καὶ προσπαθῶν νὰ καταστήσῃ εὐτυχεῖς τοὺς ὁμοίους του.

— Διὰ τίνος ἄλλου τρόπου ;

Διὰ τῆς ἐργασίας.

— Τί λέγεται ἐργασία ;

Ἡ ἐνέργεια τοῦ σώματος καὶ τοῦ πνεύματος, ἡ καταβαλλομένη ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον πρὸς εὗρεσιν τῶν μέσων τῆς συντηρήσεως ἑαυτοῦ καὶ ἐκείνων, πρὸς τοὺς ὁποίους ἔχει ὑποχρεώσεις, δηλαδή πρὸς θε-
ραπείαν τῶν σωματικῶν καὶ πνευματικῶν αὐτοῦ ἀναγκῶν.

— Πῶς εὐρίσκει ταῦτα πάντα ὁ ἄνθρωπος ;

Κατοικῶν εἰς τινὰ χώραν, ὅπου ἐγεννήθη αὐτὸς καὶ οἱ προπά-
τορες του, συζῶν μετὰ συγγενῶν καὶ ὁμοφύλων καὶ συνεργαζόμενος μετ' αὐτῶν, διαφερόμενος καὶ ἀγωνιζόμενος ὑπὲρ αὐτῶν.

Εἶνε ὑποχρεωμένος νὰ ἐργάζεται ὁ ἄνθρωπος ;

— Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος λέγει : « Ὁ μὴ ἐργαζόμενος μὴ ἐσθιέτω ». Ὁ μὴ ἐργαζόμενος εἶνε ἄχρηστος καὶ ἐπιβλαβὴς ἄνθρωπος.

— Αἰσθάνεται εὐχαρίστησιν ἢ ὀδύνην ὁ ἐργαζόμενος ἄνθρωπος ;

Ὁ ἀγαθὸς αἰσθάνεται εὐχαρίστησιν, διότι δὲν ὠφελεῖ μόνον ἑαυ-
τὸν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ὁμοίους του, εἰς τοὺς ὁποίους γίνεται εὐεργετι-
κὸς καὶ χρήσιμος. Μόνον ὁ κακὸς αἰσθάνεται ὀδύνην· οὗτος δὲ εἶνε

ἄχρηστος καὶ ἐπιβλαβής. Ἡ ἀργία εἶνε μήτηρ πάσης κα-
κίας.

— Πρέπει νὰ τιμᾶται ὁ ἐργαζόμενος ;

Μάλιστα, ἀπὸ ὅλην τὴν κοινωνίαν.

— Ὁ δὲ μὴ ἐργαζόμενος ;

Νὰ περιφρονῆται.

— Ἐάν ἔχη τις τὰ μέσα τῆς συντηρήσεως, ἐπιτρέπεται νὰ μὴ ἐρ-
γάζεται ;

Ὁχι. Καὶ αὐτὸς εἶνε ἄχρηστος, ἐπομένως ἐπιβλαβής. Διὰ τοῦτο
πρέπει νὰ μὴ ἐκτιμᾶται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Κοινωνία.

— Τί λέγεται κοινωνία ;

Ἡ μετ' ἄλλων ἀνθρώπων συμβίωσις καὶ συνεργασία πρὸς ἐπι-
τυχίαν τοῦ αὐτοῦ σκοποῦ, τῆς ἠθικῆς προόδου καὶ τῆς ὕλικῆς εὐη-
μερίας.

— Πῶς ἐσχηματίσθη ἡ κοινωνία ; ἐκ φύσεως ἢ ἐξ ἀνάγκης ;

Ἐκ φύσεως. Ὁ ἄνθρωπος εἶνε φύσει κοινωνικός.

— Πότε ὁ ἄνθρωπος εἶνε εὐτυχέστερος ; ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἢ ἐν τῇ
ἀπομονώσει ;

Ἐν τῇ κοινωνίᾳ. Καὶ τὰ θηρία, καὶ αὐτὰ τὰ φυτά, ἔχουσι κοι-
νωνικὰς ιδιότητας. Πολλὰ τῶν θηρίων ἀρέσκονται εἰς τὴν μετὰ τῶν
ὁμοίων ἢ τῶν ἀνθρώπων συμβίωσιν.

— Πῶς ἐπιτυγχάνει τὸν σκοπὸν αὐτῆς ἡ κοινωνία ;

Ὅταν οἱ ἄνθρωποι ἐκπληρῶσι τὰ καθήκοντα αὐτῶν καὶ σέβωνται τὰ δίκαια τῶν ὁμοίων των.

— Ἄν τις ἀρνήται νὰ σεβασθῆ ταῦτα, εἶνε τοῦτο ἐπιττραμμένον;

Ὅχι. Ἐν ἐναντία περιπτώσει ἐξαναγκάζεται ὁ σεβασμὸς ὑπὸ τοῦ νόμου.

— Τί σημαίνει τοῦτο;

Ἐμποδίζεται ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως καὶ τιμωρεῖται ἡ παραθίασις αὐτῶν.

— Τί λέγεται κυβέρνησις;

Ἡ ἐξουσία ἐκείνη, ἡ ὁποία κατὰ θέλησιν τοῦ λαοῦ μεριμνᾷ περὶ τῶν συμφερόντων αὐτοῦ, ἐξασφαλίζει τὴν ἐλευθερίαν του, παρέχει εἰς αὐτὸν δικαιοσύνην, παιδείαν, συγκοινωνίαν, φροντίζει περὶ τῆς στρατιωτικῆς του ὀργανώσεως.

— Ὀρεῖται ὑπακοὴν εἰς αὐτὴν ὁ πολίτης;

Ἐφ' ὅσον πράττει πάντα ταῦτα καὶ δὲν παρεμποδίζει τὴν εὐημερίαν καὶ τὴν πρόοδον αὐτοῦ.

— Πρέπει ὁ ἄνθρωπος νὰ ἀναμένῃ τὴν πραγματοποίησιν τοῦ σκοποῦ του, δηλαδή τῆς προόδου καὶ τῆς εὐημερίας του μόνον ἀπὸ τὴν κυβέρνησιν;

Ὅχι. Κατ' ἐξοχὴν ἀπὸ τὸν ἴδιον ἑαυτὸν του.

— Ἄλλ' ὅταν δὲν ἐπαρκῆ;

Δύναται νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἠθικὴν καὶ ὕλικὴν πρόοδόν του διὰ τοῦ συνεταιρισμοῦ.

— Τί λέγεται συνεταιρισμὸς;

Ἡ συνένωσις τῶν δυνάμεων, ὕλικῶν καὶ ἠθικῶν, σωματικῶν καὶ πνευματικῶν, πολλῶν ἀτόμων ἐπὶ τὸ αὐτό, εἰλικρινῶς ἐργαζομένων πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ κοινοῦ σκοποῦ. Διὰ τῆς ἀτομικῆς ἐνεργείας, τὸ πρῶτον, διὰ τῆς συμπράξεως ἀκολούθως καὶ ἐπὶ τέλους διὰ τῆς κυβερνήσεως κατορθοῦται ὁ κοινωνικὸς σκοπός.

— Πῶς ἐπιτυγχάνει πάντα ταῦτα ὁ ἄνθρωπος ;

Διὰ τῆς καταλλήλου ἀνατροφῆς καὶ διὰ τῆς νομοθεσίας.

— Ποῦ περιλαμβάνεται ἡ νομοθεσία τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ ;

Εἰς τὸ ἐλληνικὸν Σύνταγμα τοῦ 1864 καὶ εἰς τοὺς νόμους, εἰ ὁποῖοι ἐτέθησαν καὶ ἐφαρμόζονται χάριν τῆς εὐημερίας του.

— Τί ὀρίζει τὸ ἐλληνικὸν Σύνταγμα ;

Πλὴν ἄλλων τὰ ἐπόμενα, τὰ ὁποῖα εἶνε τὰ κυριώτατα καὶ πρέπει νὰ τὰ γνωρίζῃ καὶ νὰ τὰ τηρῇ πᾶς Ἕλλην.

1) Ἡ ἐπικρατοῦσα θρησκεία ἐν Ἑλλάδι εἶνε ἡ τῆς ἀνατολικῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας· πᾶσα δὲ ἄλλη θρησκεία εἶνε ἀνεκτὴ καὶ τὰ τῆς λατρείας αὐτῆς τελοῦνται ἀκωλύτως ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν νόμων.

Ἀπαγορεύεται ὁ προσηλυτισμὸς καὶ πᾶσα ἄλλη ἐπέμβασις κατὰ τῆς ἐπικρατούσης θρησκείας.

2) Οἱ Ἕλληνες εἶνε ἴσοι ἐνώπιον τοῦ νόμου καὶ συνεισφέρουσιν ἀδιακρίτως εἰς τὰ δημόσια βάρη ἀναλόγως τῆς περιουσίας των.

3) Ἡ προσωπικὴ ἐλευθερία εἶνε ἀπαραβίαστος· οὐδεὶς καταδιώκεται, συλλαμβάνεται, φυλακίζεται, ἢ ἄλλως πως περιορίζεται, εἰ μὴ ὅποτεν καὶ ὅπως ὁ νόμος ὀρίζει.

4) Ποινὴ δὲν ἐπιβάλλεται ἄνευ νόμων προηγουμένως ὀριζόντων αὐτήν.

5) Οἱ Ἕλληνες ἔχουσι τὸ δικαίωμα τοῦ συνέρχεσθαι ἡσυχῶς καὶ ἀόπλως, τοῦ συνεταιρίζεσθαι, τηροῦντες τοὺς νόμους τοῦ Κράτους.

6) Ἡ κατοικία ἐκάστου εἶνε ἄσυλον.

7) Ἐκαστος δύναται νὰ δημοσιεύῃ προφορικῶς ἢ ἐγγράφως καὶ διὰ τοῦ τύπου τοὺς στοχασμούς του, τηρῶν τοὺς νόμους τοῦ κράτους· ὁ τύπος εἶνε ἐλεύθερος.

8) Οὐδεὶς στερεῖται τῆς ἰδιοκτησίας του, εἰ μὴ διὰ δημοσίαν ἀνάγκην, προσηκόντως ἀποδεδειγμένην, ὅταν καὶ ὅπως ὁ νόμος διατάσῃ, πάντοτε δὲ προηγουμένης ἀποζημιώσεως.

— Τί λέγει τὸ τελευταῖον ἄρθρον τοῦ ἑλληνικοῦ Συντάγματος ;
Ἡ τήρησις τοῦ Συντάγματος ἀφιεροῦται εἰς τὸν πατριωτισμὸν τῶν Ἑλλήνων.

— Τί σημαίνει τοῦτο ;

Ἐκαστος Ἕλλην πολίτης πρέπει νὰ τηρῇ τὰς διατάξεις αὐτοῦ, ν' ἀπαιτῇ δὲ παρὰ πάντων—καὶ παρ' αὐτῆς τῆς κυβερνήσεως—τὴν τήρησιν αὐτοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Πατρίς.

— Τί λέγεται πατρίς ;

Πατρίς λέγεται ἡ χώρα, ὅπου ἐγεννήθη τις, ἢ ἀπὸ τὴν ὁποίαν κατάγεται, τὴν ὁποίαν κατοικοῦν ἄνθρωποι, ἀνήκοντες εἰς τὴν αὐτὴν φυλὴν, λαλοῦντες συνήθως τὴν αὐτὴν γλῶσσαν καὶ πρεσβεύοντες οἱ πλεῖστοι τὴν αὐτὴν θρησκείαν. Ἡ χώρα αὕτη ἔχει κατοικηθῆ ἀπὸ τοὺς προγόνους των καὶ ἔχει διακεκριμένα ὅρια.

— Πῶς ἐσχηματίσθησαν τὰ ὅρια τῆς πατρίδος ;

Τὰ ὅρια τῆς πατρίδος ἐσχηματίσθησαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀπὸ τὴν φύσιν, εἶνε βουνά, θάλασσαι, ποταμοί, ἢ ἄλλα ὅμοια γνωρίσματα, ἀνεγνωρίσθησαν δὲ ὡς τοιαῦτα κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον.

— Ποῖος εἶνε ὁ τρόπος οὗτος ;

Ἄνθρωποι, καταγόμενοι ἀπὸ τοὺς αὐτοὺς προπάτορας, κατέλαβον μέρος τῆς γῆς, ἀποκατεστάθησαν ἐπ' αὐτοῦ, τὸ ἐκαλλιέργησαν, τὸ ἐχρησιμοποίησαν, διὰ νὰ θεραπεύσωσι τὰς ἀνάγκας των, ἐσχημάτισαν οἰκογενεῖας, κώμας, πόλεις, ἐπεδόθησαν εἰς τὴν ἀλιεῖαν, τὴν

κτηνοτροφίαν, τὴν γεωργίαν, τὸ ἐμπόριον, τὴν βιομηχανίαν, ἐκλλιέργησαν τὰ γράμματα, τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας. Ὅλα ταῦτα ἀποτελοῦσιν ἓνα λαὸν πολιτισμένον.

— Πρέπει ν' ἀγαπᾷ τις τὴν πατρίδα του ;

Τὸ μέγιστον τοῦ ἀνθρώπου καθήκον εἶνε ἡ ἀγάπη τῆς πατρίδος, ἢτοι ἡ φιλοπατρία.

— Ποία εἶνε ἡ ἀληθινὴ ἔννοια τῆς φιλοπατρίας ;

Ἐν γένει ἡ ἀγάπη πρὸς τὸ ἔδαφος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐγεννήθη τις ἢ ἐξ οὗ κατ'άγεται, ἢ ὑπὲρ αὐτοῦ κατὰ πᾶσαν στιγμὴν θυσία, ἀλλ' ἐπίσης ἡ ἀγάπη πρὸς τὰ ἄτομα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα κατοικοῦν τὸ πατριον ἔδαφος, διὰ τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ ἐνδιαφερώμεθα, τὴν εὐτυχίαν των θεωροῦντες εὐτυχίαν μας καὶ τὴν δυστυχίαν των δυστυχίαν μας.

— Ποῖος λέγεται ἄπατρις ;

Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲν ἔχει κανέν πρὸς τὴν πατρίδα του αἷθημα, ὅστις ἐπιζητεῖ τὸ συμφέρον του μόνον, εὐχαριστεῖται δὲ παντοῦ, ὅπου εὐδοκιμεῖ καὶ προάγονται τὰ ὑλικά αὐτοῦ συμφέροντα.

— Ἡ ἀγάπη τῆς πατρίδος ἀποκλείει τὴν ἀγάπην τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ;

Διόλου. Ὅπως ὁ ἀνθρώπος δὲν ἀγαπᾷ μόνον τὸν ἑαυτὸν του, ἀλλ' ἀγαπᾷ ἐπίσης τὴν οἰκογένειάν του καὶ τὴν πατρίδα του, ἔτοιμος νὰ θυσιασθῇ ὑπὲρ αὐτῶν, οὕτω πρέπει ν' ἀγαπᾷ καὶ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, τοὺς μὴ ἀνήκοντας εἰς τὴν πατρίδα του, δηλ. τὴν ἀνθρωπότητα.

— Μέχρι ποίου σημείου πρέπει νὰ προβαίνει ἡ ἀγάπη αὕτη ;

Μέχρι τοῦ σημείου, κατὰ τὸ ὁποῖον ἡ ἀγάπη αὕτη δὲν βλάπτει τὴν ἐλευθερίαν, τὴν τιμὴν, τὴν εὐτυχίαν καὶ τὰ συμφέροντα τῆς πατρίδος του.

— Τί πρέπει νὰ πράξῃ ὁ ἀληθὴς ἀνθρώπος καὶ φιλόπατρις, ἂν εὖχῃ

νά συγκρουσθῆ τὸ συμφέρον τῆς πατρίδος του καὶ τὸ συμφέρον ἄλλων λαῶν ;

Πρέπει νά προτιμῆσῃ ἀδιστακτικῶς τὸ συμφέρον τῆς πατρίδος.

— Πῶς ἐκδηλοῦται ἡ φιλοπατρία διὰ τοὺς Ἕλληνας ;

α') Διὰ τοῦ σεβασμοῦ καὶ τῆς ἀφοσιώσεως πρὸς τὴν θρησκείαν τῶν πατέρων.

β') Διὰ τῆς ἀγάπης τῆς ἐλληνικῆς γῆρας, ἣτις εἶνε μία τῶν ὡραιωτάτων τοῦ κόσμου.

γ') Διὰ τῆς ἀφοσιώσεως εἰς τὰ πάτρια ἥθη.

δ') Διὰ τῆς ἀγάπης τῶν ὁμοεθνῶν καὶ τῆς ἐν παντὶ καιρῷ καὶ τόπῳ μετ' αὐτῶν συμπράξεως.

ε') Διὰ τῆς ἀγάπης τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης καὶ τῆς χρήσεως αὐτῆς ὡς ὄργανου τῆς σκέψεως, οὐ μόνον διότι αὕτη εἶνε ἡ ἐθνικὴ γλῶσσα, ἀλλὰ καὶ διότι εἶνε ἡ εὐγενεστάτη γλῶσσα τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, διότι εἰς αὐτὴν ἐγράφησαν τὰ ἄριστα τῶν προϊόντων τῆς διανοίας.

ς') Διὰ τῆς ἠθικῆς οὐχὶ μόνον ἐν τῷ οἰκογενειακῷ βίῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ κοινωνικῷ καὶ ἐν τῷ πολιτικῷ.

ζ') Διὰ τῆς θυσίας ὑπὲρ τῆς πατρίδος, ἐμπράκτως ἀποδεικνυομένης καὶ ἐν εἰρήνῃ καὶ ἐν πολέμῳ.

— Διατί ἡ φιλοπατρία θεωρεῖται ἡ πρώτη τῶν ἀνθρωπίνων ἀρετῶν ;

Διότι ὅταν λαός τις ἀποτελῆται ἀπὸ ἀνθρώπους φιλοπάτριδας, ἀγαπωμένους μεταξὺ των, ἀλληλοβοηθουμένους, γίνεται ἰσχυρὸς ἐκ τῆς ἐνώσεως ταύτης καὶ τῆς συμπράξεως. Ἀποτέλεσμα τῆς συμπράξεως ταύτης εἶνε πνευματικὴ καὶ ἠθικὴ πρόοδος, μετὰ ταῦτα δὲ ὕλικὴ καὶ ἐθνικὴ δύναμις καὶ εὐημερία.

— Πότε εἶνε λαός τις φιλόπατρις ;

Ὅταν ἕκαστος πολίτης προτιμᾷ τὸ συμφέρον τῆς πατρίδος ἀπὸ τὸ ἀτομικὸν συμφέρον.

— Μᾶς διδάσκει ἡ ἱστορία παραδείγματα λαῶν φιλοπατρίδων καὶ εὐτυχῶν ;

Πλεῖστα.

— Ποῖα εἶνε ταῦτα ;

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, οἱ πρόγονοί μας, ὑπῆρξαν μεγάλοι φιλοπατρίδες, πάντοτε θυσιάσαντες τὴν ζωὴν των καὶ τὴν ἄνεσίν των πρὸς τὸ συμφέρον τῆς πατρίδος. Εἰς τὴν φιλοπατρίαν χρεωστεῖται κατ' ἐξοχὴν ἡ ἠθικὴ καὶ ὕλική αὐτῶν δύναμις καὶ ἡ δόξα τοῦ ἑλληνικοῦ γένους. Αἱ τέχναι, αἱ ἐπιστῆμαι, τὰ γράμματα, ὁ πολιτισμὸς ἐν γενεὶ τὴν Ἑλλάδα ἔσχον μητέρα.

— Ἄλλοι λαοί ;

Οἱ Ρωμαῖοι ἐκ τῶν παλαιῶν, ἐκ δὲ τῶν νεωτέρων οἱ πλεῖστοι τῶν χριστιανικῶν λαῶν. Ἀλλὰ καὶ οἱ πατέρες ἡμῶν, πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 καὶ κατ' αὐτήν, ἔδωκαν ἀπαράμιλλα δεῖγματα φιλοπατρίας.

— Πρέπει λαὸς τις νὰ ζητῇ διὰ παντὸς τρόπου τὴν ἐπέκτασιν τῶν ὁρίων τῆς πατρίδος του ;

Μόνον καθ' ὅσον ὄν βλάπτεται ἐκ τούτου ἄλλος λαός, ἔχων ἀναντίρρητα ἐπὶ τῆς ἐπιδιωκομένης χώρας δικαιώματα.

— Πῶς πρέπει ν' ἀπακρούηται πᾶσα προσβολὴ κατὰ τῆς πατρίδος ;

Διὰ πάσης θυσίας, καὶ διὰ τοῦ θανάτου. Ὁ ὑπὲρ τῆς πατρίδος θάνατος εἶνε ὁ ἱερώτατος καὶ εὐγενέστατος, τὸν ὁποῖον οὐδεὶς ἔντιμος καὶ ἀγαθὸς ἄνθρωπος δικαιουται ν' ἀποφύγῃ.

— Γνωρίζεις τί ἔλεγεν ὁ Σωκράτης, ὁ μέγας τῶν Ἀθηνῶν φιλόσοφος, περὶ τῆς πατρίδος ;

Ὅχι· ἐπεθύμουν νὰ τὸ μάθω.

— Ἀξίζει τοῦτο καὶ πρέπει πᾶς ἀληθὴς Ἕλλην νὰ τὸ ἀποστηθίσῃ. Ἴδου τί λέγει :

« Ἡ πατρίς εἶνε τι ἱερώτερον καὶ εὐγενέστερον ἀπὸ τὸν πατέρα, ἀπὸ τὴν μητέρα, ἀπὸ ὅλους τοὺς προγόνους. Ὁ δὲ ἄνθρωπος δὲν πρέπει νὰ διστάζῃ, προσφέρων τὴν ζωὴν του ὑπὲρ αὐτῆς ».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

Ἡ Ἑλλάς.

— Τί εἶνε ἡ Ἑλλάς ;

Ἡ Ἑλλάς εἶνε ἡ πατρίς μας.

— Ποῖαι εἶνε αἱ ἀποτελοῦσαι αὐτὴν χῶραι ;

Πελοπόννησος, Στερεὰ Ἑλλάς, Θεσσαλία, Ἡπειρος, Μακεδονία, Θράκη, Νῆσοι τοῦ Αἰγαίου καὶ Ἰονίου πελάγους καὶ τῆς Μεσογείου, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὴν πρώτην θέσιν κατέχουσιν ἡ Κρήτη, ἡ Κύπρος, ἡ Λέσβος, ἡ Χίος, ἡ Σάμος, ἡ Ρόδος καὶ ἄλλαι μικρότεραι κατ' ἑκτασιν καὶ πληθυσμὸν, ἐπίσης δὲ καὶ ἡ Μικρὰ Ἀσία.

— Ποῖον εἶνε τὸ κύριον χαρακτηριστικὸν τοῦ Ἑλληνοσ ;

Ἄν καὶ ἡ Ἑλλάς δὲν ἔχῃ αὐστηρὰν γεωγραφικὴν ἐνότητα, διότι τμήματά τινά, ἐξ ὧν ἀποτελεῖται, χωρίζονται, πού μὲν δι' ὕψηλῶν καὶ δυσβάτων ὀρέων, πού δὲ διὰ τῆς θαλάσσης, ἡ ἐθνικὴ ὁμωσ ἐνότης τῶν κατοίκων αὐτῆς ὑπῆρξε πάντοτε ἰσχυρά, ἐκτὸς σπανίων ἐξαιρέσεων.

Ὁ Ἑλληνοσ, ὡσ ἐκ τοῦ προοδευτικοῦ χαρακτηῆρός του, ἠγάπησε πάντοτε τὰς ἀποδημίας, ζητῶν νέας χῶρας νὰ κατοικήσῃ καὶ νὰ ἐκπολιτίσῃ. Ἀλλὰ τὸ πρὸς τὴν πατρίδα αἴσθημα, ἡ ἀνάμνησις αὐτῆς καὶ ἡ ἀγάπη διετηρήθησαν διαρκῶσ ζωηρὰ καὶ ἀκμαῖα. Οὐχὶ ἡμε-

ρῶν, ἀλλὰ μηνῶν παλλάκις ἀπόστασις δύναται νὰ τὸν χωρίζη ἀπὸ τῆς πατρίδος. Ἐν τούτοις ἡ ἀγάπη του πρὸς αὐτὴν οὐδέποτε ἐλαττοῦται, παρὰ πάσας τὰς βιωτικὰς καὶ ἔθνικὰς περιπετείας.

— Τίνα ἄλλα πλεονεκτήματα διακρίνουσι τὸ ἑλληνικὸν γένος ;

1) Τὸ φιλελευθέρων. Ὁ Ἕλληνας ἀγαπᾷ τὴν ἐλευθερίαν καὶ δι' ἑαυτὸν καὶ διὰ τοὺς ἄλλοεθνεῖς. Ἡ πολιτικὴ του δὲν ὑπῆρξε ποτὲ κατακτητικὴ, ὑποδουλωτικὴ. Τούναντίον ἠγωνίσθη ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως ἄλλων τῶν λαῶν, πρὸς τοὺς ὁποίους ἦλθεν εἰς σχέσεις καὶ ἐπικοινωνίαν.

2) Τὸ ἐκπολιτιστικόν. Ὁ Ἕλληνας ἐκ φύσεως ἐπιζητεῖ νὰ ἐκπολιτισθῇ καὶ νὰ ἐκπολιτίσῃ, δηλαδὴ νὰ ἐννοήσῃ καὶ νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν ἀλήθειαν, νὰ γείνη ἀληθὴς ἄνθρωπος, ἀληθὴς χριστιανός, ἠθικός, κοινωνικός, πολιτικός. Ἡ κατάστασις αὕτη, τὴν ὁποίαν ἐπιζητεῖ διὰ παντὸς τρόπου, λέγεται ἀνθρωπισμός, εἶνε δὲ τὸ κατ' ἐξοχὴν γνῶρισμα τῶν ἀγαθῶν καὶ εὐγενῶν ἀνθρώπων.

— Πόθεν συμπεραίνεις τοῦτο ;

Ἐκ τῆς ἀρχαίας καὶ νεωτέρας ἑλληνικῆς ἱστορίας. Ἡ Ἑλλάς ἔλαβε μὲν στοιχεῖά τινα πολιτισμοῦ ἀπὸ τοὺς λαοὺς τῆς Ἀσίας, οἵτινες ἤκμασαν πρὸ αὐτῆς, ἀλλὰ δὲν περιορίσθη εἰς ταῦτα, ἐκαλλιέργησε μὲ πολὺν ζῆλον τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας, ἀνταπέδωκε δὲ ἀφθονώτατα τὰ τροφεῖα, παρασχούσα τὰς γνώσεις αὐτῆς καὶ τὸν πολιτισμὸν εἰς τοὺς μὴ προσδεύσαντας λαοὺς τῆς Ἀσίας.

— Πότε ἀρχεταὶ ἡ ἐκπολιτιστικὴ ἐνέργεια τοῦ ἑλληνικοῦ γένους ;

Ἐξ ἀρχαιοτάτων χρόνων, ὅποτε ἰδρύθησαν ἑλληνικαὶ ἀποικίαι εἰς πολλὰ μέρη τοῦ ἀρχαίου κόσμου, καὶ ἰδίως εἰς τὰ παράλια τῆς Μεσογείου θαλάσσης καὶ τοῦ Εὐξείνου Πόντου. Μετὰ τοὺς περσικοὺς πολέμους ἡ ἐνέργεια αὕτη ἔτι μᾶλλον ἐπιτείνεται. Τὸ ἑλληνικὸν γένος λαμβάνει πληρεστέραν ἑαυτοῦ συνείδησιν. Καταδεικνύεται πράγματι, ὅτι οὐχὶ ἡ ὕλική, ἀλλ' ἡ ἠθικὴ δύναμις κυβερνᾷ τὸν κόσμον.

— Πότε κυρίως καὶ διὰ τίνος ἄνδρες διατρανοῦται ἡ ἐκπολιτιστικὴ δύναμις τοῦ Ἑλληνισμοῦ ;

Ἄπὸ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ. Μέγας λαῶν κατακτητὴς ὑπῆρξεν ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας Ἀλέξανδρος. Οὐδεὶς δὲ τῶν κατακτητῶν καὶ τοῦ ἀρχαίου καὶ τοῦ νεωτέρου κόσμου συνετέλεσεν ὅσον ὁ μέγας οὗτος Ἕλληνας εἰς τὴν ἐξάπλωσιν τοῦ πολιτισμοῦ.

— Τί ἔπραξεν ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος ;

Κατέκτησεν ὅλας τὰς χώρας σχεδὸν τοῦ τότε γνωστοῦ κόσμου. Ἀλλὰ δὲν ὑπέταξε τοὺς κατοίκους αὐτῶν εἰς τὴν ὕλικήν βίαν τοῦναντίον· ἠλευθέρωσεν αὐτοὺς ἀπὸ τὸν δεσποτισμὸν τῶν ἡγεμόνων αὐτῶν, τοὺς ἐξημέρωσε καὶ τοὺς ἐξεπολίτισεν, ἐν ᾧ οἱ ἄλλοι διέσπειραν καταστροφὰς μόνον, ἔχθρας καὶ μίση.

— Ἐξακολούθησε καὶ μετὰ τὸν Μέγαν Ἀλεξάνδρον ἡ ἐκπολιτιστικὴ ἐνέργεια τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους ;

Μάλιστα. Ὁ Ἑλληνισμὸς, ὑποταγεὶς εἰς τοὺς Ῥωμαίους, ὑπέταξεν αὐτοὺς ὑπὸ τὴν ἀνωτέραν πνευματικὴν δυναμίν του. Περισσότερον δ' ἔτι ἐξεπολίτισε πλείστους βαρβάρους λαοὺς διὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ, τοῦ ὁποίου ὁ θρίαμβος ὀφείλεται κατ' ἐξοχὴν εἰς τὴν γλῶσσαν καὶ τὴν δύναμιν τοῦ ἑλληνικοῦ γένους.

Ἀλλὰ περισσότερο ἀκόμη ἡ δύναμις τοῦ Ἑλληνισμοῦ, μολονότι εἶχε συντριβῆ πολιτικῶς ἔνεκα πολλῶν αἰτίων, καταδεικνύεται κατὰ τοὺς αἰῶνας τῆς λεγομένης Ἀναγεννήσεως τῶν γραμμάτων, τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν ἐν τῇ δυτικῇ Εὐρώπῃ. Αἰῶνα πρὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ μετὰ τὴν ἄλωσιν τὰ ἑλληνικὰ γράμματα καὶ οἱ Ἕλληνες λόγιοι ἐξεπολίτισαν τοὺς βαρβάρους ἀκόμη λαοὺς τῆς Εὐρώπης.

— Ἐξακολουθεῖ ἡ ἐνέργεια αὕτη καὶ σήμερον ;

Μάλιστα. Καὶ σήμερον ὁ Ἑλληνισμὸς συντελεῖ οὐκ ὀλίγον εἰς

τὸν ἐκπολιτισμὸν καὶ τὴν ἐξημέρωσιν πολλῶν λαῶν τῆς ἀνατολικῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ ἄλλων χωρῶν.

— Ὑπάρχει ἄλλο τι χαρακτηριστικὸν τοῦ ἐλληνικοῦ ἔθνους ;

Τὸ μόνιμον τῆς φυλῆς. Εἶνε καὶ τοῦτο φυσικὸν τοῦ Ἑλληνος πλεονέκτημα, τὸ ἄποϊον ὀλίγαι ἄλλαι φυλαὶ δύνανται νὰ ἐπιδείξωσιν.

— Πῶς συμβαίνει τοῦτο ;

Κατὰ τοὺς νόμους τῆς ἱστορίας πᾶσαι αἱ φυλαὶ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἀκμάζουσι καὶ παρακμάζουσι. Προβαίνουσι μέχρι βαθμοῦ τινος δυνάμεως, μετὰ ταῦτα δὲ καταπίπτουσιν, ἐκφυλίζονται, ἀποθνήσκουσιν ἢ μεταμορφοῦνται. Οὕτως ἀπωλέσθησαν πλεῖστοι λαοὶ ἤλθον καὶ παρῆλθον. Ἀλλ' ὁ ἐλληνικὸς λαὸς ἐξαιρεῖται τοῦ νόμου τούτου. Ἡ ἱστορία αὐτοῦ ἀρχίζει ἀπὸ τρισχιλίων ἐτῶν. Ἐνικήθη καὶ κατεκτήθη πολλάκις, ἀλλ' οἱ κατακτηταὶ συνεχωνεύθησαν ἐπὶ τέλος ἐν τῷ ἐθνικῷ χωνευτηρίῳ, χωρὶς ὁ ἐλληνικὸς ὀργανισμὸς καὶ χαρακτήρ νὰ ἐξασθενήσῃ.

— Ὑπάρχουσι μὴ Ἑλληνας ἐν ταῖς ἐλληνικαῖς χώραις ;

Ὑπάρχουσιν εἰς τινὰς ἐξ αὐτῶν, καθὼς τοῦτο συμβαίνει καὶ εἰς πάσας τὰς ἄλλας χώρας.

— Εἶνε ἀλλόφυλοι οὗτοι ἢ ἀλλόθρησκοι ;

Τινὲς μὲν εἶνε ἀλλόφυλοι, τινὲς δὲ ἀλλόθρησκοι.

— Ἐλαττοῦται ἢ αὐξάνει ὁ ἐλληνικὸς πληθυσμὸς ἐν ταῖς ἐλληνικαῖς χώραις ;

Ἡ στατιστικὴ μαρτυρεῖ μεγάλην αὐξήσιν. Ἐν τῷ φυλετικῷ δὲ ἀνταγωνισμῷ Ἑλλήνων καὶ Τούρκων οἱ δεῦτεροι οὗτοι ὑποχωροῦσιν, ἐπαισθητῶς ἐλαττούμενοι.

Ἐν τούτοις εἰς τινὰς οἱ Ἑλληνας, προτιμῶντες τὸ ἐμπόριον ἀπὸ τὴν κτηνοτροφίαν καὶ τὴν γεωργίαν, μεταναστεύοντες δὲ ἐκ τῆς γερ

νεθλίου γῆς, μὴ ἔνωρίς νυμφευόμενοι καὶ μὴ ἀδρῶς τεκνοποιοῦντες, δὲν συντελοῦσιν ὅσον ἔπρεπεν εἰς τὸν πολλαπλασιασμόν.

— Πῶς δύναται νὰ θεραπευθῇ τὸ κακὸν τοῦτο ;

Διὰ τῆς μὴ μεταναστεύσεως εἰς ξένας χώρας ἐπὶ κινδύνῳ ἔθνικῆς ἀπωλείας. Ὑπάρχουσιν ἑλληνικαὶ χῶραι, δυνάμεναι νὰ θρέψωσιν ἑκατομμύρια. Οἱ Ἕλληνες πρέπει νὰ προσέξωμεν εἰς τοῦτο, καταννοοῦντες, ὅτι οὐ μόνον ὁ νοῦς, ἀλλὰ καὶ ὁ ἀριθμὸς ἀποτελεῖ τὴν δύναμιν λαοῦ τινος.

— Ἐχει ἡ Ἑλλάς ἐχθρούς ἐντὸς τῶν ἐλευθέρων ἢ τῶν ὑποδούλων αὐτῆς ἐπαρχιῶν ;

Ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ Ἑλλάδι δὲν ὑπάρχουσιν ἐχθροὶ αὐτῆς, ὡς συμβαίνει εἰς ἄλλας χώρας, πολιτισμένας μάλιστα. Ὅλοι οἱ κάτοικοι τῆς ἐλευθέρης Ἑλλάδος ἐπιδιώκουσι τὸν αὐτὸν ἔθνικὸν σκυπίν. Ἀλλ' ἐν τῇ ἄλυτρώτῳ Ἑλλάδι ὑπάρχουσι δυστυχῶς τοιοῦτοι.

— Ποῖοι οἱ πρῶτιστοι ;

Οἱ Τούρκοι. Οὗτοι ἀπὸ πέντε ἡδὴ αἰώνων κατέκτησαν τὰς ἐν Εὐρώπῃ καὶ Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἑλληνικάς χώρας, τὰς ὁποίας ἠρήμωσαν. Καὶ ἠλευθερίωθη μὲν μετὰ πολλοὺς ἀγῶνας, μαρτύρια καὶ θυσίας ἐν τμῆμα τῆς ἑλληνικῆς πατρίδος, ἀλλὰ τὸ μεγαλύτερον αὐτῆς μέρος στενάζει ἀκόμη ὑπὸ τὸν καταστρεπτικὸν καὶ ἐκβαρβαρωτικὸν τῶν Τούρκων ζυγόν.

— Ἐκτὸς τῶν Τούρκων ὑπάρχουσι καὶ ἄλλοι ἐχθροὶ ;

Μάλιστα.

— Τίνες οὗτοι ;

Κατ' ἐξοχὴν οἱ Βούλγαροι, οἱ ὁποῖοι ἀπὸ πολλῶν αἰώνων καταλαθόντες τμήματά τινα τῆς Θράκης καὶ τῆς Μακεδονίας, ἐκπολιτισθέντες δὲ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, ζητοῦσι σήμερον διὰ νοθεύσεως τῆς ιστορίας καὶ ἄλλων τοιούτων ἀνοσίων τρόπων νὰ παραστήσωσιν ἑαυτοὺς δικαιούχους τῶν δύο τούτων χωρῶν.

— Εύρίσκουσιν οί λόγοι των ἡχώ ;

Δυστυχῶς ναί. Ὑπεστηρίχθησαν μάλιστα κατὰ τὰς τελευταίας ταύτας δεκαετηρίδας ἀπό τινας εὐρωπαϊκὰς Δυνάμεις· καὶ τοῦτο διὰ τὰ πολιτικὰ τούτων συμφέροντα. Ἐν γένει δὲ ἡ πρὸς τοὺς Ἕλληνας, ἀπὸ τοὺς ὁποίους εὐηργετήθησαν, συμπεριφορὰ τῶν Βουλγάρων εἶνε ἀναξία εὐγενῶν καὶ πολιτισμένων ἀνθρώπων.

— Πρέπει ν' ἀποθαρρυνθῶμεν, διότι ἔχομεν ἀδιαλλάκτους ἐχθρούς; Διόλου. Μόνον ὁ μικρόψυχος ἀπελπίζεται. Ὁ γενναῖος πιστεύει καὶ ἐλπίζει, ἀγωνιζόμενος. Ἡ γενναιότης εἶνε γνώρισμα τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ. Εἰς ταύτην δὲ τὴν γενναιότητα πρέπει ν' ἀποδοθῇ ἡ ἀπὸ αἰώνων μὴ καταστελλομένη πρόοδος αὐτοῦ.

— Πῶς πρέπει νὰ φέρηται ὁ Ἕλλην πρὸς τοὺς ἐχθρούς του ;

Πρέπει νὰ μισῇ αὐτούς.

— Ἄρκει τὸ μῖσος ;

Ἄρκει· πρέπει νὰ εἶνε ἕτοιμος πάντοτε, ν' ἀγωνισθῇ κατὰ τῶν ἐχθρῶν του μὲ πάντα τρόπον.

— Εἶνε δυνατὴ ἡ σύμπραξις ;

Μάλιστα. Ἐν ἡ περιπτώσει ἐπέλθῃ δικαία συνεννόησις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

Ἐλευθερία.

— Τί εἶνε ἐλευθερία ;

Ἐλευθερία εἶνε τὸ δικαίωμα, τὸ ὁποῖον κέκτηται ἐκ φύσεως πᾶς

λογικὸς ἄνθρωπος νὰ ἔχη ἑαυτὸν μόνον κύριον, πᾶν δ' ὅ τι πράττει νὰ προέρχεται ἐκ τῆς θελήσεώς του, χωρὶς αὕτη νὰ ὑποβάλληται εἰς ξένον περιορισμόν.

— Μέχρι τίνος σημείου προβαίνουν τα ὄρια τῆς ἐλευθερίας ταύτης;

Ἐφ' ὅσον δὲν προσβάλλονται τὰ δικαιώματα καὶ ἡ ἐλευθερία ἄλλων ἀνθρώπων.

— Εἶνε ἀπολύτως ἐλεύθερος ὁ ἄνθρωπος;

Ἐν τῇ πολιτικῇ κοινωνίᾳ ὁ ἄνθρωπος στερεῖται μέρος τῆς ἐλευθερίας του, ὑποβαλλόμενος ἐθελουσίως εἰς τινὰς περιορισμοὺς καὶ θυσίας, ἀλλὰ πράγματι κερδαίνει μᾶλλον ἐκ τούτου ἢ ζημιουῖται, διότι ἐξασφαλίζει εἰς μεγαλύτερον βαθμὸν τὴν προσωπικὴν ἐλευθερίαν καὶ ἐνεργειάν του διὰ τῆς συνδρομῆς τῶν ὁμοίων του.

— Πῶς ἐξασφαλίζεται ἡ ἐλευθερία αὕτη;

Διὰ τῆς πολιτείας καὶ ἐν συγκεκριμένη ἐννοίᾳ διὰ τῆς κυβερνήσεως.

— Ποία εἶνε ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ καλητέρα κυβέρνησις;

Ἐκείνη, ἡ ὁποία ἀπορρέει ἀπὸ τὴν εἰλικρινῆ θέλησιν τοῦ ἔθνους καὶ ἡ ὁποία εἶνε ἱκανὴ μόνη νὰ μεριμνήσῃ καὶ νὰ ἐργασθῇ ὑπὲρ τῶν δικαιωμάτων αὐτοῦ καὶ τῶν συμφερόντων.

— Ἐν ἡ περιπτώσει κυβερνήσις τις δὲν ἀνταποκρίνεται εἰς τὸν σκοπὸν τοῦτον, τί ὑποχρεοῦται ὁ λαὸς νὰ πράξῃ;

Ἔχει καθῆκον καὶ δικαίωμα ν' ἀλλάξῃ διὰ τῶν νομίμων μέσων κυβέρνησιν, μὴ ἀντιπροσωπεύουσιν τοὺς πόθους του.

— Ὀφείλει πολλὰ ὁ ἐλληνικὸς λαὸς εἰς τὴν ἐλευθερίαν;

Οὐδεὶς ἄλλος λαὸς ἐνόησε καὶ ἐχρησιμοποίησε τὴν ἐλευθερίαν, ὅσον ὁ ἐλληνικὸς. Ἡ ἱστορία τῆς Ἑλλάδος εἶνε ἡ ἱστορία τῆς ἐλευθερίας.

— Ποία ἡ ἐπιρροή τῆς ἐλευθερίας ἐπὶ τοῦ ἐλληνικοῦ κόσμου;

ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῆς ἐλευθερίας ἰδρύθησαν καὶ ἐλειτούργησαν αὐτόνομοι κοινωνίαι, ὅλαι ἀποτελούμεναι ἐξ ἐλευθέρων πολιτῶν, ἐν

ταῖς ὁποῖαις ἤκμασαν τὰ γράμματα, αἱ τέχναι, αἱ ἐπιστῆμαι, ὁ πολιτισμὸς ἐν γένει.

— Κατὰ τί συντελεῖ ἡ ἐλευθερία εἰς τὴν βελτίωσιν τοῦ ἀνθρώπου ;

Ὁ ἐλεύθερος ἄνθρωπος γνωρίζει ἑαυτόν, γνωρίζει τί πρέπει καὶ τί δὲν πρέπει νὰ πράττῃ, δὲν περιμένει παρ' ἄλλων τὴν σωτηρίαν, τὴν συντήρησιν καὶ τὴν πρόοδόν του. Ἔχει πεποίθησιν μόνον εἰς ἑαυτόν. Οὕτω γίνεται γενναίτερος κατὰ τὴν ψυχὴν, φιλότιμος, ἔτοιμος νὰ θυσιασθῇ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς τιμῆς του, ὡς ἐπίσης καὶ ὑπὲρ τῆς τιμῆς καὶ τῆς εὐημερίας τῆς πατρίδος του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΚΤΟΝ

Ἐπανάστασις.

— Τί εἶνε ἐπανάστασις ;

Ἐπανάστασις λέγεται ἡ ἐξέγερσις λαοῦ τινος, ζητοῦντος καλλιτέρευσιν τῆς καταστάσεώς του.

— Εἶνε φυσικὸν ἢ πολιτικὸν δικαίωμα ;

Εἶνε φυσικὸν δικαίωμα. Πᾶς λογικὸς ἄνθρωπος, ἐμποδιζόμενος νὰ διαθέσῃ ἐλευθέρως τὰ κατ' αὐτόν, δικαιούται ν' ἀνατρέψῃ τὰ παρεμβλλόμενα προσκόμματα.

— Πᾶσα ἐπανάστασις εἶνε πάντοτε δικαία ;

Ὁχι. Δικαία ἐπανάστασις εἶνε μόνον ἐκείνη, ἡ ὁποία σκοπὸν ἔχει τὴν διεκδίκησιν τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου.

— Ποῖα εἶνε τὰ δικαιώματα ταῦτα ;

Εἶπομεν ὅτι τὰ δικαιώματα ταῦτα εἶνε ἡ ἐλευθερία, ἡ ἰσονομία,

ἡ ἰδιοκτησία, ἡ θρησκεία, ἡ παιδεία, ἡ ἐργασία καὶ ἄλλα δευτερεύοντα, συντελοῦντα εἰς τὴν τιμὴν, τὴν ἀξιοπρέπειαν καὶ τὴν εὐμερίαν τοῦ λαοῦ. Τούτων ἡ στέρησις ἐμποδίζει πᾶσαν ἐθνικὴν πρόοδον.

— "Ολοὶ οἱ Ἕλληνας ἀπολαύουσι τὰ δικαιώματα ταῦτα ;

Δυστυχῶς ὄχι. Ἀπολαύουσιν αὐτὰ μόνον οἱ ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ Ἑλλάδι ζῶντες, ἀλλ' ὄχι καὶ οἱ ὑπὸ ξένας κυβερνήσεις, αἱ ὅποια ἀρνοῦνται εἰς αὐτοὺς πολλὰ ἀπὸ τὰ δικαιώματα ταῦτα. Οὗτοι εἶνε οἱ ὑπόδουλοι Ἕλληνας.

— Ποῖα καθήκοντα ἐπιβάλλονται εἰς τοὺς ἀδελφοὺς τούτους ;

Πάντα τὰ καθήκοντα, τὰ ὅποια πρέπει νὰ ἔχωσιν ὡς ἄνθρωποι καὶ ὡς πολῖται, ἔτοιμοι πάντοτε νὰ ἐξεγερθῶσι κατὰ τῶν ἀρνούμενων εἰς αὐτοὺς τὰ φυσικὰ δικαιώματα. Ἐν τῇ ἐξεγέρσει ταύτῃ κεῖται ἡ ἔννοια τῆς ἐπαναστάσεως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΒΔΟΜΟΝ

Καθήκοντα Ἑλλήνων ἐλευθέρων καὶ ὑποδούλων.

— Ἐχουσι μεταξὺ των καθήκοντα καὶ ὑποχρεώσεις ἐλεύθεροι καὶ ὑπόδουλοι Ἕλληνας ;

Μάλιστα. Ὅπως μεταξὺ τῶν μελῶν ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ὀργανικοῦ σώματος πρέπει νὰ ὑπάρχη σύνδεσμος καὶ σύμπραξις, οὐχὶ δὲ χωρισμὸς καὶ ἐπιδίωξις ἰδίων σκοπῶν, οὕτω καὶ μεταξὺ τῶν μελῶν ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ἐθνικοῦ σώματος. Ἄνευ αὐτῆς, ἡ ἐθνικὴ δύναμις ἐλαττοῦται, ἐκμηδενιζομένη ἐπὶ τέλους.

— Ἐκτὸς τῶν ἠθικῶν τούτων ὑποχρεώσεων, ἔχουσι καὶ ἄλλας

πραγματικωτέρας οἱ ἐλεύθεροι "Ἕλληνες πρὸς τοὺς ὑποδούλους ;

Πολλάς. Ἐλεύθεροι καὶ ὑπόδουλοι "Ἕλληνες συνηγωνίσθησαν πάντοτε καὶ ἐθυσίασαν ὑπὲρ τῆς μεγάλης πατρίδος.

— Ἄνεγνωρίσθη πάντοτε ὑπὸ τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως ἡ ἐθνικὴ ἐνότης ;

Πάντοτε, καὶ ὁπότε εἰς τινὰς περιστάσεις διήρεσαν αὐτοὺς πρόσκαιρα καὶ ἀντίθετα συμφέροντα, ὡς ἐν ταῖς ἀρχαίοις χρόνοις. Διὰ τοῦτο πάντα διάστασις τῶν ἐλληνικῶν φυλῶν ἐχαρακτηρίσθη ὡς ἐμφύλιος πόλεμος.

— Πότε ἀνεκηρύχθη ἐπίσημως κατὰ τοὺς νέους χρόνους ἡ ἐνότης τοῦ ἐλληνικοῦ γένους ;

Ἐν ἔτει 1821 ὑπὸ τῆς ἐν Ἐπιδαύρῳ ἐθνικῆς Συνελεύσεως, ἡ ὁποία ἐψήφισεν, ὅτι "Ἕλληνες εἶνε πάντες οἱ εἰς Χριστὸν πιστεύοντες καὶ τὴν ἐλληνικὴν γλῶσσαν λαλοῦντες.

— Ἐπραγματοποίησαν καὶ δι' ἔργων οἱ "Ἕλληνες τὸ κήρυγμα τῆς ἐνότητος τοῦ ἐλληνικοῦ γένους ;

Μάλιστα. Ἡ ἐλευθερία τοῦ σημερινοῦ ἐλληνικοῦ βασιλείου δὲν χρεωστεῖται ἀποκλειστικῶς εἰς τοὺς ἀγῶνας τῶν κατοίκων αὐτοῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ἀγῶνας τῶν μέχρι τῆς σήμερον ὑποδούλων Ἑλλήνων. Οἱ Ἡπειρῶται, οἱ Μακεδόνες, οἱ Θράκες, οἱ Μικρασιάται, οἱ Κρήτες καὶ οἱ λοιποὶ ἐκ τῶν Ἑλλήνων ἠγωνίσθησαν καὶ ἐθυσίασθησαν πάντοτε μὲν, ἀλλὰ κατ' ἐξοχὴν κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821 ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς ἐλευθέρας σήμερον Ἑλλάδος.

— Ποῖα τὰ καθήκοντα τῶν ὑποδούλων Ἑλλήνων πρὸς τοὺς ἐλευθέρους ἀδελφούς καὶ τὴν κοινὴν πατρίδα ;

Ἡ μετ' ἀφοσιώσεως καὶ θυσίας ἐμμονὴ εἰς τὰς ἐθνικὰς παραδόσεις, ἡ διηνεκὴς ἐργασία πρὸς πολιτικὴν ἔνωσιν αὐτῶν μετὰ τῶν ἐλευθέρων Ἑλλήνων, ἀμφοτέρων ἐχόντων συμφέρον πρὸς τοῦτο καὶ ἡ συνδρομὴ πρὸς αὐτοὺς ἐν ἡμέραις ἐθνικῶν ἀναγκῶν.

— Ὅποῖαι πρέπει νὰ εἶνε αἱ σχέσεις τῶν ὑποδούλων Ἑλλήνων πρὸς τοὺς λαοὺς τοὺς μετ' αὐτῶν συμβιοῦντας ;

Σχέσεις φιλικαί, ἐφ' ὅσον δὲν παραβλάπτονται τὰ ἐθνικὰ συμφέροντα.

— Ποῖον ἄλλο καθῆκον ἐπιβάλλεται εἰς τοὺς Ἕλληνας ;

Ἡ ἀνατροφή τῶν τέκνων αὐτῶν ἐν πνεύματι ἀγάπης καὶ θυσίας πρὸς τὴν Πίστιν καὶ τὴν Πατρίδα.

— Πῶς δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ ἡ ἀνατροφή αὕτη ;

Ἡ ἀνατροφή τοῦ Ἕλληνοσ πρέπει νὰ εἶνε κατ' ἐξοχὴν ἐλληνική. Τοῦτο σημαίνει τὴν ἀγάπην καὶ τὸν σεβασμὸν τῆς ἐλληνικῆς πατρίδος καὶ θρησκείας. Ὁ Ἕλληνας πρέπει νὰ μένη ἀφωσιωμένος εἰς τὴν θρησκείαν τῶν πατέρων του, προσκεκολλημένος, ὅπου καὶ ἂν ζῆ, εἰς τὰ ἔθιμα, τὰς παραδόσεις καὶ τὴν ἠθικὴν τῶν προγόνων, νὰ ἐξακολουθῇ λαλῶν καὶ καλλιεργῶν τὴν ἐθνικὴν γλῶσσαν, περιφρονῶν τοὺς ἄνευ ἀνάγκης καὶ ἐκ ματαιότητος λαλοῦντας ἢ ψελλίζοντας ξένας γλώσσας, μὴ ἐπιτρέπων νὰ λησμονήσωσιν αὐτὴν τὰ τέκνα του, τὰ ὅποια πρέπει νὰ ἐκπαιδεύη κατ' ἐξοχὴν εἰς ἐθνικὰ ἐκπαιδευτήρια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΟΙΔΟΟΝ

Ἐθνικαὶ Δυνάμεις τῆς Ἑλλάδος.

— Ποῖαι εἶνε σήμερον αἱ ἐθνικαὶ δυνάμεις τῆς Ἑλλάδος ;

Πολλαὶ καὶ ποικίλαι.

— Ποῖαι αἱ κυριώτεραι ἐξ αὐτῶν ;

Ἡ Ὀρθόδοξος Ἀνατολικὴ θρησκεία, ἡ πρεσβεύουσα τὸ σύμβολον τῆς ἐν Νικαίᾳ Συνόδου καὶ ἀποδεχομένη τὰς ἐπτὰ οἰκουμενικὰς συ-

νόδους, τῆς ὁποίας ὑπέρτατος ἱεράρχης εἶνε ὁ οἰκουμενικὸς πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως.

— Ὀφείλει πολλὰ ὁ Ἑλληνισμὸς εἰς τὴν χριστιανικὴν ὀρθόδοξον θρησκείαν ;

Μάλιστα. Ὁ Ἑλληνισμὸς, πρὸ δέκα ἐννέα ἤδη αἰώνων, ἐξαντληθεὶς καὶ καταπεσὼν, ἀνεγεννήθη ὑπὸ τὴν εὐσεβητικὴν ἐπιρροὴν τοῦ χριστιανικοῦ θρησκευμάτος. Ὅτε δὲ ἐν ἔτει 1453 ἐπῆλθεν ἡ ἄλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ σὺν αὐτῇ ἡ ὀλοσχερὴ σχεδὸν πτώσις τοῦ ἐλληνικοῦ ἔθνους, ἡ ὀρθόδοξος ἀνατολικὴ Ἐκκλησία περιέσωσε διὰ τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου καὶ τοῦ κλήρου τὴν ἐθνικὴν κιβωτὸν ἀπὸ τοῦ τουρκικοῦ κατακλυσμοῦ, συντελέσασα εἰς τὴν ἐξέγερσιν καὶ τὴν ἀναγέννησιν τοῦ ἐλληνικοῦ γένους.

— Οἱ ἀνήκοντες εἰς ἄλλας χριστιανικὰς ἐκκλησίας, ἀλλ' Ἕλληνες ὄντες τὴν καταγωγὴν καὶ τὸ φρόνημα, δὲν πρέπει νὰ ἔχωσιν ἐπίσης τὰ αὐτὰ δικαιώματα μὲ τοὺς ὀρθοδόξους ;

Βεβαίως· ἐφ' ὅσον φανερῶς ἢ κρυφίως ἐξ ἀλόγου φανατισμοῦ δὲν ἀντιμάχονται πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ ἐλληνικοῦ ἔθνους.

— Ποῖον πρέπει νὰ εἶνε τὸ ἐθνικὸν σύμβολον παντὸς Χριστιανοῦ Ἕλληνοσ ;

Πίστις, Πατρίς.

— Ποῖαι μετὰ τὴν θρησκείαν εἶνε αἱ δυνάμεις τοῦ ἐλληνικοῦ ἔθνους
Τὰ γράμματα καὶ αἱ ἐπιστῆμαι. Δι' αὐτῶν κατ' ἐξοχὴν ἡ Ἑλλάς κατέκτησε τοὺς λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως. Ἡ πνευματικὴ ὑπεροχὴ τοῦ Ἕλληνοσ ἐπὶ τῶν λαῶν, πρὸς οὓς ἦλθεν εἰς ἐπικοινωνίαν, ἀπεδείχθη ἀπαράμιλλος. Ὡς πρὸς τοῦτο ὑπερτερεῖ πάντας τοὺς ἐν τῇ χερσονήσῳ τοῦ Αἴμου λαοὺς. Ἡ δεξιότης αὕτη, καταλλήλως διευθυνομένη, δύναται νὰ καταστήσῃ τὸν Ἑλληνισμὸν πρῶτον παράγοντα ἐν τῇ ἱστορικῇ σταδιοδρομίᾳ τῶν ἀνατολικῶν λαῶν.

— Ποία ἄλλη ἐθνικὴ δύναμις δύναται νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τὴν πρόοδον τοῦ ἐλληνικοῦ γένους ;

Πᾶσα ἐθνικὴ ἐργασία, δηλαδὴ ἡ γεωργία, ἡ κτηνοτροφία, ἡ ναυτιλία, τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ βιομηχανία.

— Κατὰ τί συντελοῦσι πάντα ταῦτα εἰς τὴν ἐθνικὴν πρόοδον ;

Ἡ κτηνοτροφία καὶ ἡ γεωργία ὑπῆρξαν πάντοτε δραστηριώτατα ὄργανα τῆς εὐημερίας τῶν λαῶν. Ὄταν τὸ ἔδαφος καλλιεργῆται ἐπιτυχέστερον, ἡ παραγωγή γίνεται ἀφθονωτέρα, ὁ πλοῦτος ἄρα τοῦ λαοῦ αὐξάνει, ὡς καὶ ἡ κοινωνικὴ καὶ ἡ ἠθικὴ αὐτοῦ εὐημερία.

— Τί ἄλλο προσφέρουσιν εἰς τὸ ἀνθρώπινον γένος ἡ κτηνοτροφία καὶ ἡ γεωργία ;

Παρατηρήθη ἀπὸ αἰώνων, ὅτι λαοὶ κτηνοτροφικοὶ καὶ γεωργικοὶ, ἰδίως δὲ οἱ δεῦτεροι, προσηλοῦνται μᾶλλον εἰς τὸ ἔδαφος, τὸ ὁποῖον τρέφει αὐτοὺς καὶ συντηρεῖ. Ἐντεῦθεν ἡ φιλοπατρία, ἡ ὁποία εἶνε τὸ κατ'ἐξοχὴν γνώρισμα τῶν γεωργικῶν λαῶν. Ἀλλὰ καὶ τὰ κοινωνικὰ ἦθη τῶν λαῶν τούτων εἶνε ἀπλοϊκώτερα καὶ ἀγνότερα, διότι σπανίως ἔρχονται εἰς ἐπιμιξίαν μετὰ ξένων λαῶν, πολλάκις διεφθαρμένα ἐχόντων ἦθη.

— Κατὰ τί συντελεῖ ἡ βιομηχανία εἰς τὴν πρόοδον τοῦ λαοῦ ;

Βιομήχανος λαός, ἐκτὸς τοῦ πλούτου, τὸν ὁποῖον συγκομίζει ἐκ τῆς ἐργασίας αὐτοῦ, ἀναπτύσσεται καὶ ἐπιστημονικῶς, καὶ κοινωνικῶς, καὶ πολιτικῶς, γίνεται δ' αὐτάρκης. Διότι ἡ βιομηχανία εἶνε ἀποτέλεσμα τῆς ἐπιστημονικῆς καὶ τεχνικῆς ἰκανότητος τοῦ λαοῦ, τῆς πνευματικῆς ἄρα αὐτοῦ δυνάμεως.

— Κατὰ τί συντελεῖ εἰς τὸν πλοῦτον καὶ τὴν δύναμιν τοῦ ἐλληνικοῦ γένους τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ ναυτιλία ;

Ἡ Ἑλλάς κατιώρθωσε πολλὰ ἀπ' αἰώνων διὰ τῆς ἐμπορικῆς καὶ ναυτικῆς αὐτῆς δραστηριότητος καὶ διὰ τοῦ ἐπιχειρηματικοῦ πνεύματος τῶν κατοίκων αὐτῆς πανταχοῦ τῆς ὑδρογείου σφαίρας. Πρὶν ἢ ἡ

ἑλληνικὴ ἐπιστήμη ἐξημερώση καὶ ἐκπολιτίσῃ τόσους λαοὺς βαρβάρους, κατώρθωσε τοῦτο, εἰρηνικῶς ἐπίσης, τὸ ἑλληνικὸν ἐμπόριον καὶ τὴν ἑλληνικὴν ναυτιλίαν. Καὶ σήμερον ἀκόμη τὸ ἑλληνικὸν ἐμπόριον, ἀμιλλώμενον πρὸς τὸ τῶν μᾶλλον πολιτισμένων ἔθνων, προσφέρει μεγάλας ὑπηρεσίας εἰς τὴν κοινὴν μητέρα καὶ πατρίδα. Δυστυχῶς ἡ ναυτιλία δὲν διεκδικεῖ ἀπὸ τινος χρόνου τὴν παλαιὰν ὑπεροχὴν. Ἐγχομεν δὲ καθῆκον πάντες, κυβέρνησις καὶ ἰδιῶται, νὰ ἐργασθῶμεν εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τῆς ναυτιλίας, εἰς τὴν ὁποίαν ὀφείλεται οὐκ ὀλίγον καὶ ἡ ἐπιτυχὴς ἔκβασις τοῦ ἀγῶνος τοῦ 1821.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΝΑΤΟΝ

Ἑλληνικαὶ Ἀποικίαι.

— Ποῖαι εἶνε αἱ ἑλληνικαὶ ἀποικίαι ;

Αἱ ἑλληνικαὶ ἀποικίαι εὐρίσκονται εἰς ξένας χώρας, πολιτισμένας καὶ ἀπολιτίστους. Αὐταὶ εἶνε κοινότητες, ἀποτελούμεναι ἐξ ἐλευθέρων καὶ ὑποδούλων Ἑλλήνων, οἵτινες μεταναστεύουσιν ἐκ τῆς ἰδιαιτέρας αὐτῶν πατρίδος προσωρινῶς ἢ διαρκῶς πρὸς ἐπιζήτησιν τύχης καὶ ἐργασίας, πρὸς ὕλικὴν καὶ ἠθικὴν αὐτῶν πρόοδον. Οἱ ἐν Τουρκίᾳ ὅμως Ἕλληνες δὲν ἀποτελοῦσιν οὔτε ἀποικίας, οὔτε παροικίας ἑλληνικάς, ἀλλ' εἶνε μόνιμον ἰθαγενές στοιχεῖον τῆς ἀλυτρώτου εἰσέτι Ἑλλάδος.

— Ποῖαι πρέπει νὰ εἶνε αἱ σχέσεις αὐτῶν πρὸς τὴν κοινὴν πατρίδα ;

Ἐποῖαι αἱ σχέσεις τέκνων πρὸς τὴν μητέρα.

— Ἐπιτρέπεται ν' ἀποκατασταθῶσι διαρκῶς ἐν τῇ χώρᾳ, ἐν τῇ

ὅποια μετενόστευσαν καὶ ν' ἀναθρέψωσι τὰ τέχνα αὐτῶν εἰς τὴν γλῶσσαν καὶ τὰ ἔθιμα αὐτῆς ;

Εἶνε τοῦτο ἔγκλημα ἔθνικῆς προδοσίας. Ὅσον καὶ ἂν εὐημερῶσι, πρέπει νὰ ἔχωσιν ἐστραμμένα τὰ βλέμματα αὐτῶν πρὸς τὴν κοινὴν πατρίδα, συντρέχοντες αὐτήν, συμπονοῦντες καὶ θυσιαζόμενοι ἐν ὑστάτῃ ἀνάγκῃ.

— Ὅρσειται ἡ Ἑλλάς πολλὰ εἰς τὰ ἐν ταῖς ἀποικίαις τέχνα τῆς ;

Ἡ σημερινὴ αὐτῆς ὑλικὴ καὶ ἠθικὴ πρόοδος ὀρσειται ὄχι ὀλίγον εἰς τὴν ἐνέργειαν καὶ τὰς ὑπηρεσίας τῶν ἐν ταῖς ἀποικίαις Ἑλλήνων. Ἐλευθέρα καὶ ὑπόδοιλος πατὴρ μεγάλας ἔλαβεν ὑπηρεσίας κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον παρὰ τῶν ἐν ταῖς ἀποικίαις ἀδελφῶν, ἀναλώμασι τῶν ὁποίων ιδρύθησαν πολλὰ εὐεργετικὰ καταστήματα.

Διατηρεῖται ζωηρὸν τὸ ἔθνικόν αἴσθημα τῶν ἐν ταῖς ἀποικίαις Ἑλλήνων ;

Εἰς τινὰς ἐκ τούτων μάλιστα. Ἄλλ' ὑπάρχουσιν ἑλληνικαὶ τινες Κοινότητες, ἐν τῇ συνειδήσει τῶν ὁποίων ἐξασθενεῖ ὁ πόθος καὶ ἡ ἀγάπη τῆς πατρίδος, οὐκ ὀλίγοι δ' ὁμοεθνεῖς δυστυχῶς κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον ἐν Ρωσίᾳ, ἐν Ρωμανίᾳ, ἐν Σικελίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ κινδυνεύουσι ν' ἀπολεσθῶσι, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ καταπολεμηθῇ πάσῃ δυνάμει.

— Πρὸς τί σημεῖον πρέπει νὰ στραφῇ σήμερον τὸ ἑλληνικὸν μεταναστευτικὸν ρεῦμα ;

Οἱ ἐκ τῶν Ἑλλήνων ζητοῦντες βελτίωσιν τῆς τύχης των πρέπει νὰ διευθύνωνται κυρίως πρὸς τὰς ἑλληνικὰς ἐκεῖνας χώρας, ὅπου οὐ μόνον δύνανται νὰ εὐρίσκωσι στάδιον μεγαλητέρας ἐνεργείας καὶ ἀποκαταστάσεως, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ νὰ προσφέρωσι σπουδαίας ὑπηρεσίας πρὸς τὸν ἑλληνικὸν ἀγῶνα.

— Ποία χώρα δεικνύεται σήμερον ὡς ἡ μᾶλλον συμφέρουσα, πρὸς

τὴν ὁποῖαν πρέπει νὰ στραφῇ τὸ μεταναστευτικὸν ρεῦμα τῆς ἐλληνικῆς ἐνεργείας ;

Κατ' ἐξοχὴν ἡ Μακεδονία, τὴν ὁποῖαν ἐποφθαλμιῶσιν ἀπὸ τινος χρόνου διάφοροι ἐχθροὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

— Εἶνε συμφέροντα ἢ ἐπιβλαβῆς ἡ μετανάστευσις Ἑλλήνων εἰς ξένας χώρας ;

Κατὰ τὰς περιστάσεις. Ἄλλ' ὅπως δῆποτε πάντοτε πρέπει νὰ ὑπάρχῃ κατὰ νοῦν ἡ ἐπιστροφή. Ὁ ἀληθὴς Ἕλληνας ὑπὲρ πάντων ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ πρέπει ν' ἀγαπᾷ τὴν πατρίδα του καὶ ν' ἀγωνίζεται ὑπὲρ αὐτῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ

Ἑλληνικὴ Ἑνότης.

— Κατὰ τίνα τρόπον δύναται σήμερον τὸ ἐλληνικὸν γένος νὰ ἐκπληρώσῃ τὸν ἱστορικὸν προορισμὸν του ;

Μόνον ὅταν κατορθώσῃ τὴν ἐθνικὴν καὶ πολιτικὴν αὐτοῦ ἐνότητα

— Πῶς δύναται νὰ κατορθωθῇ τοῦτο ;

Διὰ τῆς συμπράξεως πάντων τῶν Ἑλλήνων, τῶν ἐλευθέρων, τῶν ὑποδούλων, τῶν ἐν ταῖς ἀποικίαις, οἵτινες κατ' οὐσίαν ἔχουσι τὰ αὐτὰ συμφέροντα, τοὺς αὐτοὺς πόθους, τὴν αὐτὴν κοινότητα ἰδεῶν καὶ αἰσθημάτων.

— Κατὰ τί ἡ ἐνότης θέλει συντελέσῃ εἰς τὴν ἐπιτυχίαν ταῦ σκοποῦ τούτου ;

Ἡ ἐνότης εἶνε δύναμις· εἶνε ἀποδεδειγμένον ἐκ τῆς ἱστορίας ὅλων τῶν ἐθνῶν, ὅτι ταῦτα τότε ἐμεγαλουργήσαν, ὅταν εἶχον πλήρη ἐθνι-

κῆν καὶ πολιτικὴν ἐνότητα, δηλαδὴ ὅταν ἀπετέλουν μίαν πολιτείαν, ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ὁποίας ἦτο μία κυβέρνησις, δηλαδὴ μία θέλησις καὶ εἷς νοῦς, ἔχων ὀρισμένον πρόγραμμα, σύμφωνον πρὸς τὰ κοινὰ συμφέροντα.

— Ἀποδεικνύεται τοῦτο ἐκ τῆς ἐλληνικῆς ἱστορίας;

Πλέον ἢ ἅπασι. Οἱ Ἕλληνες τότε μόνον ἐμεγαλοῦργησαν, ὅταν ἀνεγνώρισαν μίαν ἀρχήν, διὰ τῆς ὁποίας ὄχι μόνον ἀπέκρουσαν τοὺς ἐχθροὺς τῶν ἐπιτυχῶς, ἀλλὰ καὶ ἐπέβηλον τὸν ἀνιώτερον αὐτῶν πολιτισμὸν ἐπὶ τῶν λαῶν, πρὸς τοὺς ὁποίους ἦλθον εἰς συνάφειαν.

— Δύνανται νὰ ἔλθωσιν εἰς ὑποστήριξιν τῆς ἰδέας ταύτης καὶ παραδείγματα ἐκ τῆς ἱστορίας ἄλλων λαῶν;

Πολλά. Σύγχρονα παραδείγματα εἶνε ἡ Ἰταλία καὶ ἡ Γερμανία. Ὅταν αἱ δύο αὗται γῶραι ἦσαν πολιτικῶς διηρημέναι, ἦσαν ἀνίσχυροί ἐθνικῶς. Ἀλλ' ἤδη, μετὰ τὴν πλήρη αὐτῶν ἐθνικὴν καὶ πολιτικὴν ἔνωσιν, ἔγειναν μεγάλα καὶ ἰσχυρὰ κράτη.

— Πιχρυσιάζει πολλὰς δυσκολίας ἡ ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἔνωσις τῶν Ἑλλήνων εἰς μίαν κοινὴν πολιτείαν;

Μάλιστα.

— Πῶς δύναται ὁ Ἑλληνισμὸς νὰ ὑπερνικήτῃ τὰς δυσκολίας ταύτας;

Διὰ γενικῆς συνεννόησεως καὶ συμπράξεως τῶν ἐλευθέρων, τῶν ὑποδούλων καὶ τῶν ἐν ταῖς ἀποικίαις ὁμοφύλων.

— Ὅποια πρέπει νὰ εἶνε ἡ συνεννόησις αὕτη;

Εἰρηνικὴ καὶ ἀμυντικὴ κατὰ τῶν ἐπιβούλων ἐχθρῶν. Συγχρόνως δὲ προπαρασκευαστικὴ πρὸς μέλλοντα ἐθνικὸν ἀγῶνα, ὅταν ἡ ὥρα τὸ καλέσῃ, διὰ τῆς ἠθικῆς καὶ ὕλικῆς ὑποστηρίξεως τῶν ἐργαζομένων ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας, εἴτε τῆς ἐλληνικῆς κυβερνήσεως, εἴτε τῶν ἐργαζομένων ὑπὲρ τῆς ἰδέας ταύτης ἐταιρειῶν καὶ σωματείων.

— Ποία ἔταιρεία ἐπεδίωξεν ἄλλοτε τὴν ἐθνικὴν ταύτην ἐνέργειαν πρὸς ἀπελευθέρωσιν καὶ πολιτικὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ ἔνωσιν τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς ;

Ἡ Φιλικὴ Ἐταιρεία.

— Ὑπάρχει σήμερον ἄλλη ἔταιρεία, ἣτις ἐργάζεται δι' ὅμοιον ἐθνικὸν σκοπὸν καὶ σύμφωνα μὲ τὰς σημερινὰς περιστάσεις ;

Μάλιστα εἶνε ἡ Ἐταιρεία ὁ Ἑλληνισμός.

